

Lesekommisjonen

Vår ref:
26/00634-1Saksbehandler:
Rune GulbrandsenDato:
27. august 2026**Skriftlig innspill fra Barneombudet til Lesekommisjonen**

Barneombudet viser til lesekommisjonens ønske om innspill for å styrke leseferdigheter, og stimulere til leselyst og leseglede blant barn og unge.

Barneombudets samfunnsoppdrag er å jobbe for at barns behov og rettigheter blir tatt hensyn til på alle områder. Vi skal spesielt følge med på at barns interesser blir ivaretatt i lovgivingen og at norsk lov og forvaltningspraksis samsvarer med forpliktelsene Norge har etter FNs barnekonvensjon, som gjelder fra barnet er født og frem til det er 18 år.

Barneombudets hovedbudskap

For å lykkes med å styrke barns lesing, må vi flytte oppmerksomheten fra bare leseopplæring til også å handle om leseglede. Leseplede skapes tidlig, gjennom voksne som leser høyt, barnehager som prioriterer litteratur, bibliotek som er tilgjengelige og et samfunn som ser lesing som mer enn en skoleferdighet.

Lesing er ikke bare en nøkkel til læring. Det er en nøkkel til deltakelse, inkludering, utvikling og et godt liv for alle barn.

Lesing er en nøkkel til barns rettigheter

Barneombudet er bekymret for utviklingen i barns leseferdigheter og leseplede. Når stadig flere barn strever med lesing, handler det ikke bare om skoleprestasjoner. Det handler også om barns rett til utdanning, informasjon, deltakelse og utvikling. Manglende leseferdigheter kan begrense barns mulighet til å uttrykke egne meninger, forstå omgivelsene og delta fullt ut i samfunnet.

Lesing er nøkkelen til å tilegne seg kunnskap i nesten alle fag. Barn som strever med lesing, får dårligere forutsetninger for læring og for å lykkes i utdanningsløpet. Å sikre at alle barn lærer å lese godt, er derfor en sentral del av statens ansvar for å oppfylle retten til utdanning.

Barn har rett til å søke, motta og bruke informasjon. Gode leseferdigheter er en grunnleggende forutsetning for å kunne orientere seg i samfunnet, forstå egne rettigheter, følge med på nyheter og ta informerte valg i eget liv. Lesing styrker denne evnen og gir barn bedre muligheter til å delta i demokratiske prosesser og i beslutninger som angår dem.

Torggata 2-4,
0181 OsloPostboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

Lesing gir dessuten langt mer enn faglig læring. Gjennom litteraturen får barn et språk for tanker, følelser og opplevelser. De møter andre liv og perspektiver, utvikler kritisk tenkning og empati, og får hjelp til å forstå både seg selv og verden omkring seg. Lesing kan skape tilhørighet, gi trøst når livet er vanskelig og bidra til robusthet og livsmestring.

Leseglede må bygges lenge før skolestart

Barneombudet mener at lesesatsingen må starte tidlig. Lesevaner og leseglede grunnlegges i de første leveårene, lenge før barna møter den formelle leseopplæringen i skolen. Derfor må Lesekommisjonen ha et tydelig barnehage- og småbarnsperspektiv.

97 prosent av norske barn går i barnehage. Det betyr at barnehagen er den viktigste arenaen for tidlig leselyst. Men mange barnehager mangler et mangfold av barnelitteratur, har lang vei til bibliotek og ikke nok ressurser til å bygge en god boksamling. Uten tilgang på bøker blir leselyststrategien bare ord.

Vi mener at følgende områder bør prioriteres:

1. Gjør høytlesing til en del av barnets oppvekstmiljø

Alle barn bør møte bøker og høytlesing fra de er helt små. Helsestasjoner, barnehager, bibliotek og foreldre må ses som en del av den samme lesekjeden.

Her kan det hentes inspirasjon fra andre land som Sverige, der biblioteket er på hjemmebesøk under foreldrepermisjonen i Gøteborg, USA som har Reach Out and Read integrert i oppfølgingen fra helsestasjonen, eller Chile Crece Contigo, der bøker for barn og foreldreveiledning om høytlesning er en del av programmet som følger barn fra fødsel til skolestart.

Barneombudet anbefaler at:

- alle foreldre får systematisk informasjon om betydningen av høytlesing gjennom svangerskapsomsorgen og helsestasjonen
- barnehagene får tid og ressurser til daglig høytlesing
- kommunene styrker samarbeidet mellom bibliotek, helsestasjon og barnehager
- det utvikles ordninger som sikrer at også familier med få bøker hjemme får enkel tilgang til litteratur.

Dette bygger på Barneombudets syn om at leseglede skapes gjennom tidlige erfaringer med bøker, høytlesing og tilgang til litteratur.

2. Styrk bibliotekene som universelle møteplasser

Bibliotekene er en av de få arenaene som er gratis og tilgjengelige for alle barn. De kan bidra til å utjevne sosiale forskjeller og gi tilgang til litteratur uavhengig av familiens økonomi. Det er viktig at barn får god tilrettelegging for lesing, uavhengig av hvor de bor. Vi ønsker noen nasjonale minstestandarder som sikrer gode leseomgivelser for alle barn.

Barneombudet mener at:

- alle barn bør ha nær tilgang til et godt folkebibliotek
- alle elever bør få eget lånekort ved skolestart
- bibliotekene bør få en tydelig rolle i den nasjonale lesesatsingen
- barnehager og skoler bør ha faste samarbeidsordninger med bibliotekene
- Samarbeid mellom skolebibliotek og bibliotek
- Bibliotekarere tilknyttet skolebibliotekene

Dette er særlig viktig fordi barn vokser opp med svært ulike forutsetninger for lesing hjemme.

3. Lesing må være et tiltak mot ulikhet

Mange av barna som strever mest med lesing, er også barn som har andre utfordringer knyttet til språk, økonomi eller utenforskap. Lesesatsingen må derfor utformes slik at den bidrar til sosial utjevning.

Garderobebibliotek, bokbamser, utlånssystemer, bytteboder for bøker og veiledning i hvordan man leser med barn er enkle tiltak som har høstet positive erfaringer.

Barneombudet anbefaler at Lesekommisjonen vurderer:

- målrettede tiltak for familier med svake lesevaner
- gratis tilgang til bøker og litteratur i nærmiljøet
- særskilte tiltak for barn med språkforsinkelser eller svake norskerdigheter
- økt oppmerksomhet på leseglede, ikke bare leseprestasjoner
- jevnlig statistikk over relevante kategorier som tilgang til bøker hjemme, høytlesning hjemme og i barnehage, bibliotektilgang og bemanning, kommunens bokbudsjett per barn, for eksempel.

Barn må bli spurt

Barneombudet vil understreke at barn selv sitter på viktig kunnskap om hva som gjør lesing lystbetont og meningsfullt. Barn må derfor involveres i arbeidet med å finne løsninger på leseutfordringene.

I Barneombudets eget barnebarometer for 2025 har vi spurt barn om hva de ønsker å bruke mer tid på. 30 prosent av de som har svart sier at de ønsker mer tid til å lese.

Vi anbefaler at Lesekommisjonen systematisk innhenter erfaringer fra barn i ulike aldre og med ulike leseerfaringer. Hva får dem til å lese? Hva hindrer dem? Hvilke bøker treffer dem? Svarene på disse spørsmålene bør være en del av grunnlaget for kommisjonens anbefalinger.

Ikke bare spørre barn hva de liker, men gi dem faktisk innflytelse: elevstyrte innkjøpsutvalg, ungdomspaneler, testing av tiltak og offentlig tilbakemelding om hvordan rådene er brukt.

Med vennlig hilsen

Mina Gerhardsen
barneombud

Rune Gulbrandsen
seniorrådgiver

.

Torggata 2-4,
0181 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo